STATUILE BUCUREȘTILOR ÎN VREMEA LUI CAROL I

Cezar-Petre BUIUMACI[1]

Cuvinte-cheie: *statuie*; *monumentul de for public*; *Carol I*; *spațiul public*.
Keywords: *statue*; *Public monument*; *Charles the I*st; *public space*.

Rezumat: *Acest articol propune o expunere cu dublă valență: evoluția spațiului urban prin amenajarea unor piețe menite să adăpostească statui și monumente, transformând astfel aspectul zonelor respective, și evocarea unor personalități și evenimente importante pentru cultura și istoria poporului român.*

Periplul pornește de la Piața Universității, ca spațiu dedicat panteonului național, special creat pentru a deveni piața centrală a orașului, locul în care s-au desfășurat o perioadă îndelungată defilările ocazionate de diferite evenimente naționale și continuă cu o serie de amenajări monumentale, așa cum este cea prilejuită de vizita împăratului Franz Josef la București, când a fost amenajată Fântâna Păcii la Sărindar și arcurile de triumf amplasate pe traseul înaltului oaspete.

Călătoria propune cititorilor un traseu pe harta monumentelor bucureștene având ca opriri monumentele de for ridicate în vremea lui Carol I, în completarea articolelor anterioare care au abordat tematica primelor manifestări ale monumentului public prin ridicarea crucilor din piatră ca monument de for public și situația monumentelor rusești din vremea lui Pavel Kiseleff. Prin acest material urmărim să facem cunoscută apariția monumentului de for public în spațiul bucureștean, dar și să contribuim la cunoașterea patrimoniului urban, respectiv statuile și monumentele dedicate unor personalități sau unor evenimente considerate a fi atât de importante pentru a fi marcate.

Abstract: *This article proposes a dual-purpose presentation: the evolution of the urban space through the development of squares designed to house statues and monuments, thus transforming the appearance of these areas, and the evocation of important personalities and events significant to the culture and history of the Romanian people.*

The journey begins at University Square, a space dedicated to the national pantheon, specifically created to become the central square of the city, where for a long period, parades for various national events were held. It continues with a series of monumental arrangements, such as the one occasioned by Emperor Franz Joseph's visit to Bucharest, when the Fântâna Păcii *(Peace Fountain) at Sărindar and the triumphal arches along the route of the distinguished guest were arranged.*

1. Muzeul Municipiului București, email: petre.buiumaci@gmail.com

The journey invites readers on a route that includes stops at the public monuments erected during the time of Carol I, complementing previous articles that addressed the theme of the first manifestations of public monuments through the erection of stone crosses as public monuments and the situation of Russian monuments during Pavel Kiseleff's time. Through this material, we aim to highlight the emergence of public monuments in Bucharest's urban space and to contribute to the understanding of the urban heritage, specifically the statues and monuments dedicated to personalities or events considered significant enough to be commemorated.

Introducere

Formele cele mai vechi ale sculpturii în peisajul bucureștean sunt cele care aparțin sculpturii decorative, despre care George Oprescu spunea că este „*subordonată de obicei arhitecturii sau destinată să împodobească felurite obiecte*", și pe care o regăsim în special la reședințele domnești sau ale marilor boieri, dar și la bisericile și mănăstirile din acest areal. Sunt remarcate preponderent motive geometrice, care îmbină elemente autohtone cu elemente de inspirație orientală, treptat făcându-și loc motivele vegetale și zoomorfe, ajungând în final și la reprezentări antropomorfe (Oprescu, 1954, pp. 9-11). Capitelurile coloanelor pridvorului bisericii Colțea și grifonii care încadrează aici pisania, Samson în luptă cu leul de pe balustrada biserici Stavropoleos sau de pe coloanele de la Mănăstirea Văcărești (Oprescu, 1954, pp. 14-15 și 18) sunt exemple ale diversității registrelor sculpturii decorative. Tot la Biserica Colțea îi regăsim în calitate de paznici ai intrării pe cei patru Sf. Evangheliști, alături de reprezentări simbolice ale acestora: Marcu cu leul, Ioan cu vulturul, Luca cu taurul și Matei cu un înger (Oprescu, 1954, p. 17). Ușile bisericilor au uneori scene biblice, precum Buna Vestire, așa cum este cazul bisericii de la Snagov (Oprescu, 1954, pp. 18-21).

O altă categorie o reprezintă sculptura realizată pe lespezile funerare pe care regăsim o bogată decorație și ilustrarea unor personaje cu chip (Oprescu, 1954, p. 22). Revenind la decorația clădirilor, remarcăm Palatul Ghica de la Colentina cu ale sale sculpturi de pe fațada principală: trei personaje feminine și un trofeu alcătuit din tunuri și steaguri (Oprescu, 1954, p. 27).

Până în secolul al XIX-lea sculptura din spațiul public bucureștean a fost reprezentată de crucile din piatră, care au avut rol de monument de for public într-o perioadă iconoclastă, marcând anumite evenimente considerate importante în viața comunităților pentru a fi transmise generațiilor viitoare (Buiumaci, 2022a, pp. 124-156).

Primele monumente bucureștene care ies din cadrul iconografic de mai sus apar în timpul ocupației ruseți a Principatelor Române, așa cum a fost cazul la Iași sau Brăila, monumente ridicate pe Dealul Mitropoliei la comanda lui Pavel Kiseleff. Unul dintre cele două monumente comemora jertfa ostașilor ruși căzuți pe pământ românesc, fiind practic o dublare a crucii lui Miloradovici, în timp ce cel de-al doilea monument era dedicat adoptării Regulamentelor Organice (Buiumaci, 2023, pp. 90-107).

Revoluția de la 1848 a adus cu sine în București reprezentarea sculpturală a *României Libere* sau *România Deliverată* (Fig. 1), așa cum a fost numită, o sculptură ridicată în Piața Vorniciei, undeva în zona Palatului Romanit (azi Muzeul Colecțiilor de Artă). Soclul și partea inferioară a acestui monument se disting în lucrarea *Eliberarea țiganilor* a lui Theodor Aman, care ilustrează astfel că actul eliberator s-a petrecut în fața acestuia. Mai mult decât atât, Cezar Bolliac a dedicat evenimentului o poezie: „*Vezi tu, maică, cea icoana? / Așa este Dumnezeu. / Asta-i sfânta libertate / Stând și dând la toți dreptate. / Pe tirani i-a pus pe goană. / Ne-a spart lanț și jugul greu*" (Oprescu, 1954, p. 35). Iată cum a fost descrisă lucrarea: „*Monumentul reprezenta o famă togată și încoronată cu laur peste pletele bogate, resfirate pe umeri, care încă poartă la încheieturi resturile lanțurilor care o încătușaseră până atunci; într-o mână ține o cârjă crucigeră, iar în cealaltă balanța – simboluri ale credinței și dreptății –, iar cu un picior calcă dușmanii reprezentați de un șarpe*" (Ionescu, 1999, p. 507).

Atât monumentele lui *Pavel Kiseleff*, cât și *România Liberă*, au fost distruse în timpul Revoluției pașoptiste, primele de adversarii rușilor, ultima de către caimacanul Băleanu de teama represaliilor turcești (Beldiman, 2005a, p. 154). Chiar dacă au existat încercări de refacere a unora dintre acestea, demersul a rămas fără finalitate (Potra, 1990, pp. 357-360).

Contactul boierimii române cu spațiul francez a deschis gustul pentru arta occidentală și i-a făcut pe aceștia să încerce să aplice în România modelul cultural francez. Se manifesta în secolul al XIX-lea, în privința monumentului de for public francez, un fenoment denumit *statuomanie*, ceea ce s-a materializat în apariția în piețele pariziene a monumentelor menite să comemoreze diverse personalități. Acest lucru s-a întipărit în mentalul tineretului român aflat la studii în Franța, care a încercat să propună acest model la revenirea în țară (Beldiman, 2005a, pp. 18-22). În același timp sculptura franceză era binecunoscută în lume în partea a doua a veacului al XIX-lea și către artiștii francezi s-au îndreptat primele comenzi pentru monumentele funerare care încep astfel să se deosebească de cele vechi, având de acum portrete și alegorii după model occidental (Beldiman, 2005a, pp. 31-32). Mai mult decât atât, primii sculptori care au lăsat lucrări în București au legătură cu școala franceză: Wladimir Hegel venea din școala franceză, iar Ion Georgescu era produsul școlii românești înființată după modelul celei franceze. Primele statui ecvestre din România sunt atribuite unor sculptori francezi: Albert-Ernest Carrier-Belleuse pentru statuia din București a lui *Mihai Viteazul* și Emmanuel Frémiet pentru cea de la Iași dedicată lui *Ștefan cel Mare* (Beldiman, 2005a, p. 33). Tânărul stat român avea nevoie de repere politice și morale și prin intermediul monumentului de for public acestea încep să-și facă loc în peisajul cultural bucureștean.

Lipsa unei școli artistice l-a determinat pe domnitorul Alexandru Ioan Cuza (1859-1866) să decreteze înființarea unei academii în care să se formeze artiști români. Prima catedră de sculptură a fost condusă ce Karl Storck, cel care a lăsat posterității cea mai veche statuie bucureșteană, cea comandată de Eforia Spitalelor Civile (Prodan, 1936, p. 9) și dedicată spătarului *Mihail Cantacuzino*, ctitorul spitalului Colțea (Fig. 2).

Karl Storck, bijutierul care s-a specializat în sculptură, revine la București în anul 1858 și devine sculptorul care a făurit basorelieful de pe frontonul Universității. Ajutat de unul dintre primii săi elevi, Paul Focșăneanu, lucrarea a fost finalizată în anul 1862 (Oprescu, 1954, pp. 40-41). Preocupat de chipul uman, Storck a devenit rapid un portretist care a realizat un important număr de busturi – o adevărată galerie națională, primind totodată comenzi pentru monumente funerare (Oprescu, 1954, pp. 41-44). Cel mai vechi monument de for public bucureștean este în prezent Statuia spătarului Mihai Cantacuzino, lucrare dezvelită în curtea spitalului Colțea în anul 1869, realizată din marmură de Carrara, și care îl înfățișează pe marele stolnic și spătar într-o postură demnă, poziționat cu piciorul drept în față și sprijinindu-se pe sabia proptită în pământ. Vestimentația este a unui mare boier cu „*caftan îmblănit și împodobit cu firesturi și brandemburguri, de sub care se vede brandemburgul strâns peste mijloc cu un brâu*", purtând pe cap cuca specifică rangului boieresc (Oprescu, 1954, p. 42). După această comandă, Karl Storck va făuri și lucrările care îi va înfățișa pe *Protopopul Tudor*, *Domnița Balașa* sau *Ana Davilla*.

Monumentele de for public

Dezvoltarea urbanistică a Bucureștiului, în paralel cu construirea de noi edificii necesare funcționării tânărului stat au condus la apariția unor spații cu o nouă simbolistică, așa cum este primul bulevard trasat pe axa est-vest, care face legătură între Cotroceni și Obor. De-a lungul acestei noi artere au apărut o parte a noilor construcții care adăposteau instituții precum ministerele Agriculturii, de Război, al Sănătății, al Lucrărilor Publice, Monitorul Oficial, Palatul Cercului Militar etc., dar și o serie instituții private așa cum sunt: hotelurile, editurile sau băncile. Însă cea mai importantă instituție construită pe acest nou bulevard este noua Academie, viitoarea Universitate, care va da și numele noii artere, ridicată peste drum de vechea academie. Construcția noului bulevard s-a făcut ținând cont și de nevoia de înfrumusețare a orașului, având de-a lungul său patru piețe construite special pentru a găzdui câte un monument de for public, iar în fața Universității o piață publică, de formă semirotundă, proiectată special pentru a fi edificate aici statui pentru a deveni astfel un adevărat panteon național în care să se regăsească personalități reper în istoria și cultura românească. Aici s-a construit prima piață publică din București, în care elementul principal l-a reprezentat statuia ecvestră domnitorului *Mihai Viteazul* (Fig. 3), fiind de fapt o declarație pe care o făcea principele Carol I, viitorul rege al României, în anul 1874, cu doar câțiva ani înaintea intrării României în Războiul de Independență. Decizia ca Mihai Viteazul să fie subiectul statuii din fața Academiei nu era una aleatorie, ci reprezenta idealul național: o Românie independentă care să cuprindă între hotarele sale toate teritoriile locuite de români. Totodată, decizia de a ridica o statuie lui Mihai Viteazul venea în tandem cu cea a lui Ștefan cel Mare la Iași, ceea ce dezvăluia atât intenția independenței și a respingerii influenței otomane, cât și a revendicărilor teritoriale îndreptate către Basarabia, Bucovina și Transilvania la fiecare comemorare în jurul monumentului (Brătescu, 2015, p. 16). Conceptul ideologic realizat în jurul statuii

lui Mihai Viteazul, cel care devenise simbolul identității naționale românești, venea în sprijinul realizării unei imaginii idilice a principelui Carol, care astfel era plasat în linia descendentă a marilor conducători ai neamului românesc, prin realizarea unui canal de comunicare între suveran și români, în vederea creării unui puternic sentiment dinastic într-o perioadă în care se discuta tot mai intens de desfacerea Unirii (Brătescu, 2015, pp. 39-40 și 46). Monumentul a fost turnat în bronz de către sculptorul Albert-Ernest Carrier-Belleuse și a fost așezat pe un soclu din marmură bogat ornamentat.

Statuia lui Mihai Viteazul nu a fost însă numai locul unde se sărbătoreau victorii sau se aniversau zile oficiale, ci și locul unde mulțimea nemulțumită de diferite acțiuni ale puterii protesta, așa cum au fost situațiile din timpul mitingului de protest al studențimii bucureștene din 1906, care, în urma degenerării manifestării pașnice, o parte dintre demonstranți s-au regrupat la statuia lui Mihai Viteazul (Berindei, 1965, p. 236), fiind locul preferat al acestora atunci când cereau schimbarea guvernului (Leahu, Pârvan, 1968, p. 319); uneori însă aceste proteste lăsau în urmă victime în rândul studenților (Ciobanu, 2010, p. 191). Istoriografia comunistă menționează că la momentul demonstrației antiguvernamentale din 20 octombrie 1944, statuia lui Mihai Viteazul a fost locul în care liderii mișcării comuniste din România, precum Lucrețiu Pătrășcanu, Chivu Stoica, Nicolae Ceaușescu și alții, au ținut cuvântări (Bunta, Protopopescu, 1972, p. 394).

În Piața Universității, proiectată a fi centrul orașului, au continuat reprezentările naționale prin mari oameni de carte ai țării: *Ion Heliade Rădulescu* (1802-1872), revoluționar pașoptist, membru al Comitetului revoluționar și autor al Proclamației de la Izlaz, elev al Școlii de la Sfântul Sava și primul președinte al Academiei Române, a cărui statuie sculptată în marmură de Carrara de către sculptorul italian Ettore Ferarri este așezată în 1880 la dreapta lui Mihai Viteazul. La stânga ecvestrei primului unificator a fost amplasată în anul 1886 statuia lui *Gheorghe Lazăr* (1779-1823), profesor și fondatorul învățământului în limba română la Sfântul Sava, era cea de-a treia statuie amplasată chiar lângă locul unde acesta predase, fiind realizată de sculptorulul român Ion Georgescu. Despre Statuia lui Gheorghe Lazăr, George Oprescu afirma că: „*Figura lui Gheorghe Lazăr, întemeietorul învățământului superior în limba română, era scumpă oamenilor acestei generații, care se considerau în multe privințe continuatorii lui. Statuia lui Lazăr ar fi însemnat o pildă de patriotism și de încredere în valorile naționale, într-o epocă în care boierimea reacționară, înspăimântată de influența crescândă a ideilor înaintate, încerca să înlocuiască, în învățământul superior, limba română cu cea franceză. Faptul că prospectul pentru ridicarea statuii lui Lazăr a apărut și în presa moldoveană este un semn al solidarității intelectualilor progresiști din ambele principate, care se vedeau amenințați de aceeași primejdie*" (Oprescu, 1954, pp. 32-33). Decretul Locotenenței Domnești pentru ridicarea statuii lui Gheorghe Lazăr avea următorul conținut: „*Dreptate, Frăție, În numele poporului român / Locotenența Domnească. Spre a se recomanda posterității memoria fericitului Gheorghe Lazăr, Locotenența Domnească, cu religioasă simțire, decreta a se deschide o subscripție pentru ridicarea statuii acestui bărbat. Visteria va subscrie 500*

ducați. Statua se va ridica în Sfântul Sava. Domnul ministru al Credinței vă recomandă lista subscripțiilor la patriotismul românilor și va pune în lucrare decretul acesta. Membrii locotenenței Chr. Tell, N. Golescu, I. Eliade" (Oprescu, 1954, p. 34).

Odată apărută această idee, Cezar Bolliac propune în cadrul unei adunări la Câmpia Libertății ridicarea câte unei statui lui Tudor Vladimirescu și Mihai Viteazul. Un martor relata că: „*Acolo dar unde au fost mai mulți adunați ca frați, ni s-au propus de onorabilul d. Cezar Bolliac de a contribui fiecare din mica comoară cu câte ceva spre a ridica trei coloane* (*statue*) *în gloria și onoarea vestiților bărbați: Mihai Bravul, Domnul Tudor și învățătorul Lazăr*" (Oprescu, 1954, p. 34). Astfel că guvernul ar fi realizat un panteon național din care populația să învețe despre unire, libertate și independență, prin statui care „*să comunice maselor largi mesajul de înflăcărat patriotism al făuritorilor revoluției*" (Oprescu, 1954, p. 35).

Piața Universității este încheiată cu cea de-a patra statuie ridicată în memoria lui *Spiru Haret* (1851-1912), matematician, sociolog și om politic liberal, academician și profesor la Universitatea din București, aflată vis-à-vis. A fost ministru al Educației în trei mandate, reorganizând din această funcție învățământul de toate gradele pe baze moderne. Această statuie, operă a sculptorului român Ion Jalea, a fost dezvelită în anul 1935, în timpul celuilalt rege Carol, al II-lea, cu ocazia organizării primei Luni a Bucureștiului.

În prima piață publică a Bucureștilor au avut loc, începând cu amplasările acestor statui, defilările cu ocazia zilei de 10 mai, Regele asistând la paradă dintr-o tribună special amenajată pentru astfel de evenimente în fața Universității. Este locul în care se vor face și alte declarații politice simbolice, două tunuri capturate de la armata otomană în timpul Războiului de Independență au fost amplasate lângă statuia lui Mihai Viteazul.

Coloana cu vultur (Fig. 4), cunoscută și sub supranumele de „*Chibritul lui Pache*", a fost un monument care datează tot din anul amplasării statului lui Mihai Viteazul (1874), realizat de către scuptorul Karl Storck la comanda primarului Pache Protopopescu (1888-1891). Acest monument era alcătuit dintr-un vultur cu aripile desfăcute care purta în spate un glob pământesc, pe care se găsea coroana regală și o cruce (care ulterior a dispărut), compoziție aflată la capătul unei coloane înalte. Amplasat inițial în parcul din fața Ateneului Român, denumit pe atunci Grădina Episcopiei, monumentul a fost mutat în anul 1899 în Piața C.A. Rosetti, iar locul a fost luat de *Alergătorii*, o lucrare de Alfred Boucher, mutată, la rândul ei, în anul 1965 pentru a face loc statuii lui *Mihai Eminescu*, operă a sculptorului Gheorghe Anghel. În anul 1903, pentru a face loc statuii lui C.A. Rosetti, Coloana cu vultur a fost mutată în Piața Regina Maria, actuala Piață George Coșbuc, unde s-a găsit până când s-a prăbușit la cutremurul din 4 martie 1977, iar până în prezent nu a fost refăcut. În timpul regimului comunist coroana a dispărut din compoziție.

În anul 1881 a fost dezvelită statuia *Domniței Bălașa* (1693-1754) realizată de tandemul Karl Storck – Carol Storck, din marmură, cu o înălțime de 2 metri, așezată fiind pe un soclu tot din marmură, înalt de 3 metri, în curtea *Așezămintelor Brâncovenești*,

pe care domnița le-a înființat. Domnița Bălașa este înfățișată în vestimentație de epocă, ținând în mâna dreaptă actele de fundare ale Așezămintelor, care includeau școala de carte românească, azilul de bătrâne și biserica. Pe soclu este stema brâncovenească și inscripția: „*Domnița Bălașa, fiica lui Constantin Brâncoveanu domn al Țării Românești, a fundat acest așezământ la anul 1751*". Această statuie este al doilea monument de for public al lui Karl Storck, transpus în marmură de fiul său, Carol. Domnița Bălașa a fost una dintre fiicele lui Constantin Brâncoveanu, capturată la Istanbul cu ocazia mazilirii domnitorului și a fiilor acestuia, revenită acasă după un exil de doi ani în Caucaz. A fost soția boierului Manolache Lambrino, iar la trecerea în neființă a fost îngropată în biserica a cărei ctitor era și unde se găsește o altă sculptură a sa, realizată de către sculptorul Ion Georgescu (Dragu-Dimitriu, 2010, pp. 24-28). În curtea bisericii se mai găsea în trecut și statuia principesei *Zoe Brâncoveanu Bibescu*, ridicată în anul 1894, operă a sculptorului Jules Rollueau, care a fost reamplasată în interiorul bisericii, în fața statuii funerare a Domniței Bălașa la momentul demolării Așezămintelor Brâncovenești din anii sistematizării zonei pentru construirea noului Centru Civic. Și statuia Domniței Bălașa a fost luată din amplasamentul inițial, iar în anul 1992, pe locul unde se găsea statuia Zoei Brâncoveanu a fost mutată statuia Domniței Bălașa (Dragu-Dimitriu, 2010, pp. 42-43).

Monumentul generalului *Ion Emanoil Florescu* (1819-1893) este o lucrare realizată de sculptorul Jules-Clément Chaplain și este alcătuit dintr-o țeavă de tun datând din secolul al XIX-lea, montată în poziție verticală pe o bază formată din ghiulele așezate sub formă piramidală. În partea superioară a tunului, la 2/3 din înălțimea acestuia, este montat medalionul cu portretul în profil al personajului în vestimentație militară care privește către stânga, lângă care se găsește inscripția „*Generalului Florescu*", iar pe tun „*Ofițerii armatei române, 1895*". În partea superioară a monumentului, pe țeava tunului, este o acvilă cu aripile desfăcute ce poartă în cioc o cruce. Generalul Ion Emanoil Florescu (1819-1893), născut la Vâlcea, a urmat l'École de l'état Major la Paris, s-a ocupat de organizarea armatei atât în timpul lui Gheorghe Bibescu, cât și ulterior, a făcut parte din mai multe cabinete, fiind atât ministru de Război, cât și de Interne sau al Lucrărilor Publice, premier al guvernelor din 1876 și 1891 și Președinte al Senatului între anii 1890 și 1891 (Beldiman, 2005b, pp. 54-55). Sculptura s-a găsit în parcul Ateneului din anul 1895 până la jumătatea secolului trecut, când a fost demontată și păstrată în depozitele Muzeului Militar. În prezent este amplasată în curtea instituției mai sus-amintite, în parcul de artilerie.

Un alt monument de for public aflat pentru o perioadă de timp în grădina Ateneului este cel intitulat „*Au but*!; *Alergatorii*", realizat de sculptorul Alfred Boucher și care prezintă trei personaje masculine, nud, într-o poziție de dinamică, la capătul unei curse în momentul trecerii liniei de sosire. Grupul statuar s-a găsit în parcul Ateneului începând cu anul 1913 (Beldiman, 2005b, pp. 45-49) și până la jumătatea deceniului al șaptelea al secolului trecut, când a fost mutat în noul amplasament din Calea Victoriei la intersecția cu strada Biserica Amzei, pentru a fi înlocuit cu statuia lui Mihai Eminescu, operă a sculptorului Gheorghe D. Anghel.

Axa est-vest menționată anterior, construită în vremea primarului Emanoil Pache Protopopescu (1845-1893), avea prevăzută patru piețe circulare menite încă de la început să primească câte o statuie a unor personalități ale vieții politice. Astfel, se atingea un dublu scop: de înfrumusețare a peisajului urban și de memorializare a personajelor care au făcut lucruri demne de amintit. Prima statuie amplasată pe această arteră a fost cea a primarului care a construit-o, anume Emanoil Pache Protopopescu, o statuie realizată de către sculptorul Ion Georgescu, la inițiativa unui comitet compus din prieteni ai primarului, comitet constituit la 13 mai 1893, la doar câteva zile de la decesul acestuia. Comitetul a exclus din start varianta unui bust, considerându-l nedemn pentru omagierea personalității și activității lui Protopopescu: „*Urma dar ca monumentul să fie pe de o parte un omagiu de gratitudine pentru memoria celui ce trei ani și jumătate își sacrificase interesele personale și își expusese sănătatea pentru lucrări atât de multiple, anevoiase și folositoare; pe de altă parte să servească drept stimul pentru viitorii primari de a urma pe aceeași cale. În fine, delegațiunea se mai preocupa de faptul ca acel monument să fie o pricinoasă ocaziune pentru înfrumusețarea unui punct oarecare din capitală*". Conducerea acestui comitet era asigurată de o delegație alcătuită din primarul în funcție Nicolae Filipescu (1893-1895), Dem. G. Teodorescu și Em. G. Lahovari în calitate de membri și Petre Ionescu, secretar. Însă, mai făceau parte din comitet o serie de industriași și comercianți, rentieri și bancheri, avocați și profesori etc. Consiliul Comunal a decis ca Bulevardul Orientului să primească numele primarului Pache Protopopescu și a stabilit amplasamentul viitorului monument la intersecția bulevardului Carol cu bulevardele Ferdinand și Protopopescu: „*Întinderea elipsei, ce se formează acolo, reclama nu un bust, oricât de exagerate i-ar fi fost proporțiunile, ci o statuie mare, cu fața spre Cotroceni și având împrejur Târgul Moșilor și Oborul, menționatele bulevarde, atâtea alte îmbunătățiri datorate inițiativei și stăruinței lui Pake*" (Teodorescu, 1899, pp. 118-120). Comitetul a luat în considerare ca în cazul unei subscripții modeste să fie comandat un bust ce urma a fi așezat la capătul unei coloane „*de proporțiuni corespunzătoare*" și montat pe amplasamentul stabilit. Însă valoarea subscripției s-a dovedit a fi una pe măsura personajului, însuși Regele Carol I a făcut o donație consistentă și, mai mult, s-a trecut din proprie inițiativă în fruntea primei liste de subscripție. Sculptorul Ion Georgescu s-a prezentat în fața Comitetului cu trei soluții, două propuneri de statuie în bronz și una cioplită în piatră, fiind aleasă varianta statuii turnate în bronz cu o înălțime de 315 cm. și cu soclul din granit de 460 cm. (Teodorescu, 1899, p. 120). Statuia a fost turnată la stabilimentul Guido Corti din Milano, iar soclul a fost lucrat în granit de la Lago-Maggiore și au fost aduse în Capitală în anul 1895, la finele lunii septembrie. Amânată de divergențe politice și de decesul sculptorului, de refacerea fundației soclului, lucrările pentru amplasarea statuii lui Emanoil Pache Protopopescu au fost în final demarate la 26 mai 1899 și s-au încheiat la 15 iulie același an. Statuia lui Pache Protopopescu a fost una dintre primele demolate de către regimul comunist, alături de cele ale regalității și ale elitelor politice liberale, deși acesta a activat în domeniul administrației locale înainte ca mișcarea comunistă să se fi coagulat. Există în prezent o

Hotărâre a Consiliului General al Municipiului București pentru refacerea statuii, fiind anunțată în anul 2024 organizarea unui concurs în acest sens, demers anulat odată cu reorganizarea administrativă a instituției care are în administrare monumentele de for public din București[2].

Următoarea statuie situată pe această arteră a fost cea dedicată lui *Constantin A. Rosetti* (1816-1885) și amplasată în piața care-i poarta numele, fiind opera sculptorului Wladimir Hegel, contemporan cu Ion Georgescu. Hegel era fiul unor emigranți polonezi din Franța, care s-a stabilit în România și a realizat mai multe sculpturi, în mare parte busturi, dar și statuile lui *Miron Costin* și *Vasile Alecsandri* de la Iași. În București Hegel este autorul *Monumentului Eroilor Pompieri*, al celui dedicat lui *Dinicu Golescu* și al statuii lui *C.A. Rosetti*, ultima dezvelită în anul 1903. Îl vedem pe Rosetti așezat pe un fotoliu, poziție care amintește de statuia lui Gheorghe Asachi de la Iași, opera a lui Ion Georgescu, însă cu o atitudine diferită, meditativă, cu privirea ușor către stânga, ținând în mâna dreaptă condeiul, iar în cea stângă un exemplar din gazeta pe care a înființat-o: *Românul*. Pe fațada principală a soclului a fost montată o placă din bronz pe care se găsește un scut cu textul: „*C. A. Rosetti. 1816-1885. Luminează-te și vei fi. Voiește și vei avea*". Pe fațadă opusă este o placă din piatră roșie pe care se găsește inscripția: „*Rădicat prin subscripțiune națională 1903*". Pe lateralele soclului au fost montate două reliefuri cu momente importante din istoria țării la care Rosetti a luat parte: Unirea Principatelor și Proclamarea Independenței, Rosetti fiind reprezentat în prim-planul ambelor acțiuni.

Un alt monument din debutul veacului al XX-lea este cel din Dealul Spirii dedicat „*Pompierilor din regimentul II de linie*" (Fig. 9), care s-au jertfit pentru libertate la 13 Septembrie 1848, fiind considerat de către George Oprescu ca fiind cea mai reușită lucrare pe care Wladimir Hegel Hegel a făurit-o. Monumentul a fost amplasat în anul 1901 în apropierea locului unde a avut loc confruntarea cu armata turcească și prezintă o *Victorie* înaripată care vestește prin intermediul unei trompete jerfta soldatului pe care îl susține cu mâna dreaptă. Eroul este prezentat în momentul în care acesta moare (Oprescu, 1954, pp. 86-90). În timpul transformărilor pentru construirea Casei Republicii, monumentul a fost dezasamblat și repus, ulterior, în fața Hotelului Deputaților – actual JW Marriott Bucharest Grand Hotel.

Monumentul lui *Dinicu Golescu* (1777-1830), inaugurat în anul 1908, este o operă de sfârșit a carierei lui Vladimir Hegel, fiind o compoziție diferită de reprezentările obișnuite din peisajul sculptural bucureștean, în care regăsim statuia în picioare a boierului Constantin (Dinicu) Golescu, într-o postură asemănătoare cu cea pe care o regăsim la statuia spătarului Mihail Cantacuzino, având vestimentație specifică boierilor din veacul al XVIII-lea și începutul celui următor. Personajul își sprijină o mână pe brâul din care iese mânerul unui

2. Direcția Generală de Arhitectură Peisagistică și Monumente de For Public (fosta A.M.P.T.) a fost reorganizată și a trecut începând cu 15 august 2024 în subordinea Centrului de Cultură „Palatele Brâncovenești de la Porțile Bucureștiului".

cuțit, având în cealaltă mână un document. Această reprezentare dorește să ilustreze spiritul iluminist al personajului, ctitor de școală românească. Soclul este decorat cu busturile celor patru fii ai săi: *Ștefan Golescu* (1809-1874), *Nicolae Constantin Golescu* (1810-1877), *Radu Golescu* (1814-1882) și *Alexandru C. Golescu* (1818-1873). Hegel a apelat la sculptorii Carol Storck și Dimitrie D. Mirea pentru busturile fiilor lui Dinicu Golescu.

Una dintre personalitățile emblematice ale politicii românești este *Ion C. Brătianu* (1821-1891), lider pașoptist, care a fost ales deputat în Adunarea Ad-Hoc (iunie 1857) și în Adunarea Eclectivă (ianuarie 1859) care îl va alege pe Alexandru Ioan Cuza în calitate de domn al Țării Românești. Ion C. Brătianu a avut un rol foarte important în aducerea principelui Carol de Hohenzollern-Sigmaringen, fiind primul demnitar român care l-a întâlnit la Düsseldorf. A fost deputat în Adunarea Constituantă care l-a proclamat pe principele Carol domnitor al României. Fondator al Partidului Național-Liberal (1875), co-președinte al acestuia până în 1882-1883 și președinte până în anul 1891, a îndeplinit aproape toate funcțiile de ministru începând din 1866 și a fost Președinte al Consiliului de Miniștrii (prim-ministru) între 1876-1888 (cu o întrerupere în aprilie-iunie 1881), fiind socotită cea mai lungă guvernare din istoria României moderne. Pentru cinstirea memoriei uneia dintre cele mai mari figuri politice românești s-a înființat încă din 5-8 mai 1891 un comitet care avea ca scop ridicarea prin subscripție publică a unei statui lui Ion C. Brătianu. În vederea realizării acestui deziderat comitetul a organizat un concurs internațional de proiecte în octombrie 1900, în urma căruia a fost aleasă soluția oferită de Ernest Henri Dubois. Astfel că, la 18 mai 1903 era dezvelită statuia lui *Ion C. Brătianu* în piața special amenajată pentru aceasta, la întretăierea bulevardelor Carol – Elisabeta cu strada Colței (actualul bulevard I.C. Brătianu). Monumentul dedicat lui I.C. Brătianu era alcătuit din 11 personaje din bronz distribuite pe diferite registre, la care se adăugau două basoreliefuri, marcând toate evenimentele politice importante la care acesta a participat. În fruntea monumentului era înfățișat Brătianu în postura de orator, în picioare, arătând cu mâna dreaptă în direcția Transilvaniei, alături de figura alegorică a *României* purtând drapelul și un soldat îngenunchiat privind către acesta. În zona mediană se regăsea *Patria* explicând generațiilor viitoare, reprezentați de doi copii, rolul istoric jucat de Brătianu, arătând către inscripția: „*Prin mintea, prin inima și prin brațele noastre*". Virtuțile omului politic sunt redate la nivelul de jos al monumentului prin patru alegorii feminine: *Elocvența*, *Patriotismul*, *Independența* și *Curajul*. Pe postament se aflau două altoreliefuri, unul reprezentându-l pe Ion Brătianu în anul 1848 vorbind națiunii, celălalt pe *prințul Carol* salutat la sosirea sa în România, în 1866, de către Ion Brătianu și de popor. Monumentul a fost demolat de regimul comunist în anul 1948 (Buiumaci, 2014a, pp. 88-90), fiind refăcut și reamplasat în anul 2019 de către sculptorul Ionel Stoicescu. Atât din punct de vedere al propunerii compoziționale, al numărului de personaje, cât și al dimensiunilor, monumentul lui Ion C. Brătianu era o noutate absolută în București, nefiind întrecut până în prezent de niciun alt monument realizat de un singur sculptor. Aceasta era cea de-a treia statuie aflată pe această linie, care a primit numele de „*axa liberală*", axă care

s-a încheiat în anul 1936 cu statuia lui *Mihail Kogălniceanu* din piața cu același nume, realizată de Oscar Han. Din păcate, celălalt monument demolat de comuniști care s-a găsit pe această axă, al lui Emanoil Pache Protopopescu, nu a fost refăcut, cu toate că există o hotărâre a Consiliului General al Municipiului București în acest sens.

Un an mai târziu, Ernest Dubois realizează monumentul dedicat lui *Gheorghe C. Cantacuzino* (1845-1898), amplasat în Grădina Icoanei în noiembrie 1904 și care prezintă bustul personajului montat pe un soclu înalt pe care se găsește o alegorie reprezentată de o femeie care privește către George (Gogu) C. Cantacuzino-Râfoveanu, ținând în mâna dreaptă o pană, pentru ca în cea stângă să țină o carte deschisă pe care găsește scris „*Patrie*", iar pe filele cărții numele: „*I. Câmpinian, frații Golești, C. Negri, A. Panu, C.A. Rosetti, I.C. Brătianu, M. Kogălniceanu și G.C. Cantacuzino*". Pe spatele soclului este inscripția: „*Rădicat prin subscripțiune de amicii sei politici Creditul Funciar Rural, funcționarii Căilor Ferate Române, etc., etc. 1904*". Comitetul de inițiativă pentru ridicarea monumentului a fost alcătuit din Constantin Bibicescu, D.A. Sturdza, I. Kalinderu, Em. Culoglu, Eugeniu Carada, ultimul fiind și cel de la care a pornit inițiativa comenzii și care a urmărit realizarea monumentului (Beldiman, 2005b, pp. 64-65).

Monumentul lui *Alexandru N. Lahovari* (1840-1997), ridicat în fosta Piață Dorobanți, amplasament decis de însuși sculptorul Marius Jean Antonin Mercié în cadrul vizitei la București din anul 1900, a fost realizat în urma acțiunilor unui comitet de inițiativă din care făceau parte, Alexandru C. Catargi, în calitate de președinte, înlocuit apoi de către Gh. Gr. Cantacuzino, iar printre membrii fiind N. Filipescu sau Ion C. Grădișteanu, a fost inaugurat la 17 iunie 1901. Monumentul îl prezintă pe Alexandru Lahovari în picioare, cu redingotă și capul descoperit, cu piciorul stâng înainte, indicând cu arătătorul mâinii drepte către înainte și pumnul mâinii stângi strâns. Pe soclu sunt două alegorii: *Danubius*, reprezentarea masculină a Dunării, simbolizând unul dintre discursurile marelui orator, și o femeie în costum național, simbolizând *România Agricolă* sau *România Modernă*, oferind ofrandă politicianului. Pe lateralele soclului se găseau plăci cu fragmente ale discursurilor parlamentare, care au dispărut în anii instaurării regimului comunist în România. În partea dreaptă se găsea inscripția: „*NAȘTEREA PRINȚULUI CAROL Ceea ce au visat, ceea ce au dorit predecesorii noștri, fără distincțiune de partid, astăzi s-a împlinit. Un vlăstar a ieșit din vechea tulpină a Hohenzollernilor, și acel vlăstar și-a întins fragedele sale rădăcini pe pământul României. Să îndreptăm cu toții rugăciuni către Cer ca rădăcina să se întărească și să se înfingă din ce în ce mai adânc, și că destinele acestei Țări, legate de destinele nobilei dinastii, să nu fie niciodată despărțite prin nenorocirea soartei și fatalitatea împrejurărilor*" (fragment din Ședința Senatului din 20 noiembrie 1893). Pe laterala stângă se găsea inscripția: „*PROCLAMAREA REGATULUI A plăcut Adunarei suverane a României și guvernului Măriei Sale să schimbe titlul de Domn al Țărei Românești în titlu, poate ierarhic mai ridicat, de Rege, dar – îndrăsnesc a zice – nu mai mult glorios. Să ne fie permis dar, azi, a lua rămas bun dela vechiul titlu de Domn al Țărei Românești, care în istorie se luminează de razele gloriei Ștefanilor și Mihailor. Cu ochii îndreptați spre viitor,*

să aducem acest drept omagiu trecutului războinic și glorios al strămoșilor noștri. Fie ca aci să vă aduceți cu toții aminte numai de ceea ce ne unește! *Însă să nu pierdeți din vedere că, dacă entuziasmul dă Coroanele, numai concordia, numai dreptatea, numai înțelepciunea le întăresc pe fruntea celor ce le poartă*" (fragment din Ședința Camerei din 14 martie 1881). O altă placă a cărei poziție nu a fost identificată purta următoarea inscripție: „*Nu vrem ca sabia română, pe mânerul căreia stă mâna înțeleaptă și vitează a Regelui Carol, să fie trasă de un politician oarecare, de un copil descreerat sau poate de un spion și de un agent provocator în mijlocul unei mulțimi amețite și inconștiente. Sabia română nu va fi trasă decât la ceasul cuvenit și de Acel care a știut să o poarte cu atâta demnitate și care a ilustrat-o în alte lupte, a căror memorie glorioasă va face pururea să bată inima românească*" (fragment din Ședința Camerei din 13 decembrie 1894). Mai departe prezentăm alte două inscripții ce se găseau pe soclu: „*Această Dunăre e a noastră! Am plătit-o îndestul în trecut; căci au fost secoli în care ea a dus la mare mai mult sânge românesc decât apă!*" (fragment din Ședința Camerei din 26 mai 1881) și: „*ULTIMA CUVÂNTARE Această credință, în care m-am născut și în care vom să murim, care a presidat la cele mai mari acte ale vieței noastre, care a împreunat mâinile noastre cu mâinile soțiilor noastre, care a adumbrit leagănul copiilor noștri, care a veghiat mângâietoare la căpătâiul strămoșilor noștri adormiți în care și noi sperăm să adormim în pace pentru a reînvia în speranță, – această credință a fost, de la început și de-a lungul Istoriei, una cu Națiunea română. Dânsa a purtat în luptă steagurile biruitoare ale Mihailor și ale Ștefanilor. Pentru dânsa au murit Basarabii la Constantinopole. Ea este dospită în inimile și în cugetele noastre. Nimic nu o va zdruncina*" (fragment din Ședința Camerei din 27 octombrie 1896) (Beldiman, 2005b, pp. 86-88).

Este una dintre cele trei statui considerate a alcătui așa-numita „*axă conservatoare*", alături de cele ale lui Lascăr Catargiu și Tache Ionescu, singura care a supraviețuit regimului comunist în amplasamentul inițial, celelalte două fiind demontate undeva în jurul anului 1960.

Membru fondator, în februarie 1880, și președinte al Partidului Conservator (1880-1899), *Lascăr Catargiu* (1823-1899) a fost Președinte al Consiliului de Miniștrii de patru ori până în anul 1895. În timpul guvernărilor lui Lascăr Catargiu au fost adoptate legi și măsuri dintre care amintim: promulgarea noii Constituții, ce a consacrat unitatea și indivizibilitatea statului român, pentru prima oară, în mod oficial denumirea de *România* și statua drapelul național tricolor, apoi stabilizarea situației financiare printr-un împrumut garantat de stat, introducerea monopolului asupra tutunului, majorarea impozitului de la 4% la 6%, introducerea taxei de timbru pentru băuturile spirtoase. Alte legi au fost cele privitoare: la construirea căilor ferate, la autocefalia Bisericii Ortodoxe Române, a creditului funciar și al tocmelilor agricole, al serviciului sanitar, al minelor, al înființării jandarmeriei rurale (în locul unităților de dorobanți), dar și al organizării comunelor urbane. Au fost înființate *Banca Agricolă*, cu capital autohton și care avea sucursale în toate reședințele de județ, și Înalta Curte de Conturi. În ceea ce privește politica externă, guvernele conduse de Lascăr Catargiu au acționat pentru încheierea de

convenţii comerciale cu Austro-Ungaria, Germania, Franța, Marea Britania, Italia, Elveția sau Belgia, pe baza clauzei națiunii celei mai favorizate, dar și semnarea prelungirii alianței cu Puterile Centrale. În Piața Lascăr Catargiu (Piața Romană) a fost dezvelit în anul 1907 un monument de bun gust, care îl reprezenta pe marele om politic în picioare privind către bulevardul ce îi poarta numele și care face legătura cu Piața Victoriei. Statuia este operă a sculptorului Antonin Mercié și a avut același destin ca și celelalte monumente demolate în anii ’50. Monumentul a fost depozitat la Combinatul Fondului Plastic în perioada comunistă, răstimp în care i-a dispărut capul și copilul de pe soclu. Monumentul a fost refăcut de către sculptorul Ioan Bolborea și amplasat în anul 2011 pe b-dul Lascăr Catargiu la intersecția cu strada Povernei, într-un scuar din dreptul stației de autobuz (Buiumaci, 2016, pp. 113-119; Ionescu, 1938, pp. 156-159).

Statuia lui *Carol Davila* (1824-1884), amplasată în fața Facultății de medicină, care astăzi îi poartă numele, a fost realizată în anul 1903 de sculptorul Carol Storck, fiul cel mai mare a lui Karl Storck. Acesta îl prezintă pe colaboratorul lui A.I. Cuza, într-o poziție hotărâtă, energică, autoritară, dar în același timp cu o atitudine de empatie față de suferința celor bolnavi, îmbrăcat în uniformă de general, cu sabie de paradă și cu pieptul plin de decorații, ținând în mâna stângă un document sub formă de sul, iar mâna dreaptă, anchilozată, este poziționată la spate. Statuia din bronz măsoară 2 metri și este amplasată pe un soclu din granit înalt din 3,5 metri, având în partea din față un scut cu inscripția: „GENERALUL DOCTOR / CAROL DAVILA / *1828 †1884 / SPITALUL OSTIREI DIN MICHAI-VODA / SCOLA NATIONALA DE MEDICINA SI FARMACIE / SCOLA VETERINARA / SERVITIUL SANITAR AL ARMATEI / SERVITIUL SANITAR AL PRINCIPATELOR UNITE / AZILUL ELENA – DOAMNA / EFORIEA SPITALELOR CIVILE / SCOLA DE SURDO-MUTI / FACULTATEA DE MEDICINA DIN BUCURESTI / INSTITUTUL DE CHIMIE / INITIATOR. CREATOR. ORGANIZATOR. 1858 – 1884”, fiind o trecere în revistă a instituțiilor de învățământ medical și cele de îngrijire pe care doctorul Carol Davila le-a înființat. Pe spatele soclului se găsește inscripția cu cei care au făcut parte din comitetul de inițiativă al ridicării monumentului (Dragu-Dimitriu, 2010, pp. 55-58).

Carol Davila are în spațiul public bucureștean două monumente, cel de-al doilea fiind bustul amplasat în anul 1912 în curtea Spitalului Militar Central din București, care este singura sculptură de for public din Capitală realizată de către Constantin Brâncuși (Fig. 7). Bustul îl prezintă pe medicul creator de școală medicală românească în veșmânt militar, cu chipiu și purtând favoriți mari, având o privire severă, gânditoare. Lucrarea, a cărei comandă Brâncuși a primit-o pe când avea 27 de ani, a suscitat un conflict între comanditar și artist, care reproșa sculptorului că pe pieptul medicului nu se regăseau decorațiile acestuia, motiv pentru care a fost solicitată refacerea. Plecarea definitivă a lui Brâncuși la Paris a fost pusă pe seama acestei situații (Grigorescu, 1980, p. 9).

Soția lui Carol Davila, *Ana Davila* (1834-1874) (Fig. 8), născută Racoviță, are la rândul său un monument în București, nu departe de cea a soțului ei, în curtea Azilului

Elena Doamna, instituție căreia îi dedicase timpul său. Statuia, realizată din piatră de Karl Strock, o înfățișează pe cea care a murit otrăvită accidental de către farmacistul Laboratorului de chimie, unde Carol Davila susținea o conferință și a fost dezvelită în anul 1890. Ana Davila este înfățișată alături de unul dintre copiii orfani de care avea grijă, îmbrăcată în costum național, având pe cap o maramă cu o salbă de monede și o fotă bogat ornată cu motive populare având ca inspirație semnul crucii. Ana are față de copilul de lângă ea o atitudine de protecție și îndrumare, prin poziția mâinilor și privire, copilul căutând ocrotirea celei pe care o considera mamă. Statuia din marmură a fost ridicată în urma subscripției publice, într-o perioada în care în București nu existau decât statuile Mihail Cantacuzino și Mihai Viteazul, ceea ce este un element important în reprezentarea sculpturală bucureșteană (Dragu-Dimitriu, 2010, pp. 37-42). Între timp, însă, fusese deja inaugurată statuia Domniței Bălașa de la Așezămintele Brâncovenești, fiind astfel a doua statuie care reprezenta un personaj feminin în peisajul bucureștean. Pe soclu se găsește inscripția: „ANA DAVILA / ACEST MONUMENT S-A RIDICAT / PRIN SUBSCRIPȚIE NAȚIONALĂ / DIN INIȚIATIVA COMITETULUI / COMPUS DIN DOAMNELE: / ELENA DR. D. SEVEREANU / ELENA DR. I. NICOLESCU / ELENA DR. B. CONSTANTINESCU / JOSEFINA DR. Z. PETRESCU / VASILICA DR. D. DRĂGHICESCU / ALEXANDRINA DR. ST. VELEANU / PAULINA DR. V. VLĂDESCU / MARIA DR. D. GRECESCU / 1890 NOEMVRIE".

La intresecția străzilor Matei Basarab cu Logofăt Udriște se găsește bustul lui *August Treboniu Laurian* (1810-1881), personalitate marcantă a culturii românești, filolog, istoric, om politic și publicist, care a editat în anul 1845, alături de Nicole Bălcescu, *Magazin istoric pentru Dacia*, unul dintre conducătorii însemnați ai Revoluției pașoptiste din Trasilvania, cu un important rol în medierile dintre revoluționarii români și maghiari. Ulterior, a îndeplinit misiuni diplomatice în capitala Imperiului Habsburgic, la Viena, ca reprezentant al românilor din Transilvania. Începând cu anul 1851 a devenit inspector general al școlilor din Moldova, s-a implicat în înființarea Universității din București, a fost decanul Facultatea de Litere și Filosofie și primul profesor de limba latină. Se numără printre membrii fondatori ai *Academiei Române*, fiind și președinte al acestei instituții în două rânduri între anii 1870-1872 și 1874-1876. Bustul a fost ridicat în anul 1903 la inițiativa unui grup de profesori ai Liceului Matei Basarab la împlinirea a două decenii de la trecea savantului în neființă. Pe soclul bustului realizat de sculptorul Constantin Bălăcescu se găsește o placă cu incripția: „*Lui August Treboniu Laurian / 1810-1881 / Școlarii și admiratorii sei / 1903*" (Buiumaci, 2014b, pp. 78-80).

Nu departe de acesta, în curtea bisericii Sfântul Stelian-Lucaci se află bustul lui *Anton Pann* (1796-1854), poet și compozitor de muzică bisericească, folclorist și publicist, considerat a fi autorul imnului național. A fost enoriaș și a cântat în această biserică în curtea căreia a și fost îngropat. Bustul a fost realizat de Dimitrie D. Mirea și a fost dezvelit la jumătate de veac de la dispariția lui Anton Pann, în 1904 sau în anul următor (1905). Pe soclu se găsește o inscripție, în versuri: „*Cântă măi frate române / Pe graiul și limba*

ta / Și lasă cele streine / Ei de a și le cânta", apoi „*Lui Anton Pann 1798-1854 Monument ridicat prin subscripție publică de un comitet sub președenția d-lui C.F. Rodescu fost primar al Capitalei și cu concursul binevoitor al d-lui Gr. Alexandrescu Pavel Negreanu și inginer C.R. Mircea*". Pe celelalte laturi ale soclului se găsesc inscripții ale epitafului compus chiar de Anton Pann: „*Aici s-a mutat cu jale, / În cel mai din urmă an, / Cel care-n cărțile sale / Se subscrie Anton Pann. / Aici mâna-i încetează / Ce la scris mereu se dă, / Nopți întregi, zile de-a rândul, / La lumina cărți să dea. Săvârșindu-și datoria / Și talentul ne'ngropând, / Săvârșind călătoria / Altor loc în lume dând*" (Dragu-Dimitriu, 2010, pp. 64-66).

Anul 1906 a adus în peisajul bucureștean cel mai mare parc, ca loc de găzduire a sărbătorilor prilejuite de celebrarea a 40 de ani de domnie al lui Carol I, 25 de ani de când România a devenit Regat și 1800 de ani de la cucerirea Daciei de către Traian. Pentru această manifestare a fost construit parcul din Câmpia Libertății unde s-a organizat *Expoziția Generală din 1906*. Amenajările au presupus construirea mai multor pavilione care să adăpostească diferite instituții ale statului, dar și ale țărilor invitate. Sculptura a fost o componentă importantă în amenajarea estetică a parcului prin realizarea unui ansamblu intitulat *Grota fermecată* (Fig. 10). Acest ansamblu era menit să ilustreze legenda *Jepilor din Munții Bucegi*, alcătuit din două personaje masculine și unul feminin. Legenda spunea că o fată era iubită de doi frați și pentru că nu se putea hotărî cu care să rămână s-a aruncat de pe o stâncă într-o apă, iar cel care o va salva urma să-i devina soț. Însă niciunul nu a reușit acest lucru, iar în locul unde a căzut fata a apărut cascada Urlătoarea, iar cei doi frați împietriți de durere au devenit *Jepii din Bucegi*. Fiecare personaj a fost dăltuit de către un alt sculptor: *nimfa adormită*, cum a fost denumit personajul feminin, este opera sculptorului Filip Marin, iar cei doi *giganți* au fost realizați de către sculptorii Frederic Storck și Dimitrie Paciurea (Vârban, 2003, p. 479). Ansamblul s-a găsit în Parcul Carol până la finele deceniului al șaselea al secolului trecut, când, la reamenajarea parcului ca urmare a ridicării aici a Mausoleului liderilor comuniști, compoziția a fost modificată, cei doi giganți fiind mutați în zona aleii de onoare, iar nimfa adormită mutată în Parcul Herăstrău, situație care dăinuie până în prezent.

O altă sculptură, ce are drept apariție în peisajul bucureștean anul 1906, este *Lupa Capitolina*, care, la rândul său, reprezintă legenda întemeierii Romei, conform căreia o lupoaică a găsit doi prunci abandonați pe care i-a alăptat, aceștia fiind *Romulus* și *Remus*, cei doi fondatori ai orașului Roma. Statuia a fost oferită de către delegația italiană sosită la Expoziția Generală din Parcul Carol, condusă de primarul Romei în semn de recunoaștere a latinității poporului român. Statuia a fost amplasată la acel moment în cadrul expoziției, în incinta Arenelor Romane, ulterior cunoscând cele mai multe amplasamente ale unui monument de for public din România. După închiderea Expoziției, statuia Lupa Capitolină a fost reamplasată în Piața Sfântul Gheorghe, înlocuind acolo o fântână. Ulterior, a fost mutată pe Aleea Patriarhiei, mai întâi în partea inferioară a acesteia, apoi în parte superioară, lângă turnul clopotniță. În anii puterii comuniste regăsim statuia în parcul din Piața Confederației Balcanice, devenită Piața Dorobanți. În anul 1997, statuia a

fost mutată la capătul dinspre Piața Romană a bulevardului Lascăr Catargiu, pentru ca în anul 2010 să fie readusă în primul său amplasament din Piața Sfântul Gheorghe, care de la acel moment poarta numele de Piața Romei (Dragu-Dimitriu, 2010, pp. 71-73).

În Piața Unirii, în imediata apropiere a Aleii Patriarhiei se află monumenul dedicat lui *Barbu Catargiu* (1807-1862) (Fig. 5), șeful primului guvern al României (15 februarie-8 iunie 1862), politician conservator, adversar al împroprietării țăranilor și al reformei electorale. Pozițiile sale conservatoare nu au fost acceptate de către masa țărănimii, care a declanșat ample acțiuni de protest, acțiuni pe care guvernul le-a reprimat, mulți dintre țărani fiind închiși la Văcărești. Lupta politică căpătase forme noi, iar guvernul a impus cenzura presei. La 8 iunie 1862, în timp ce părăsea Palatul Adunării în trăsura prefectului Capitalei, Barbu Catargiu a fost asasinat în dreptul turnului clopotniță de către un autor rămas necunoscut (Berindei, 2003, pp. 501-506). Un comitet al politicienilor conservatori a comandat un monument care a fost realizat de sculptorul italian Raffaello Romanelli și a fost amplasat în proximitatea tragicului eveniment. Odată cu sistematizarea zonei în ultimul deceniu al regimului comunist, monumentul a fost demontat și depozitat la Combinatul Fondului Plastic, fiind repus în apropierea vechiului amplasament, în fața unei clădiri înalte din Piața Unirii. Barbu Catargiu este înfățișat de către sculptor așezat pe un fotoliu într-o poziție părând adormit, având la cap o pernă, acoperit cu pânza steagului ținut de un personaj feminin *România* care îl veghează.

Unul dintre monumentele discrete ale peisajului sculptural bucureștean este cel dedicat memoriei lui *Gheorghe Duca* (1847-1899), realizat ca urmare a unei cooperări dintre sculptorii Filip Marin, cel care a realizat bustul personajului, Dimitrie Paciurea, autorul figurilor alegorice, și Carol Krausz, cel care s-a ocupat de cele trei basoreliefuri montate pe soclul proiectat de echipa de arhitecți Ștefan Burcuși și Scarlat Petculescu. Amplasarea monumentului în Piața Gării de Nord este strâns legată de activitatea personajului care a fost inginer constructor, profesor universitar și director al Școlii Naționale de Drumuri și Poduri și director al C.F.R. (Dragu-Dimitriu, 2010, pp. 61-63). Bustul în bronz îl înfățișează pe Gheorghe Duca purtând pe umărul stâng roba de profesor. În partea inferioară este ilustrat un personaj feminin nud, care ține o carte în mână simbolizând știința, într-o atitudine protectivă față de copila care are mâna dreaptă îndreptată către inscripția de pe mijlocul soclului „LUI GEORGE I. DUCA / PERSONALUL CAILOR / FERATE ROMANE / 1904".

Alături de fântânile dedicate lui Georghe Lahovari și Luigi Cazzavilan, statuia lui *George Panu* (1848-1910) întregește pleiada de monumente dedicate personalităților venite din lumea jurnalismului. Amplasată în anul 1912 în Parcul Cișmigiu, statuia din bronz intitulată „*Semănătorul de idei*" este opera sculptorului Gheorghe Horvath, realizată în urma unei subscripții publice coordonată de ziarul *Adevărul*. Gheorghe Panu este înfățișat într-o poziție simbolică în care împrăștie semințe, ținând cu mâna stângă poala hainei de unde ia cu mâna dreaptă semințele pe care le răspândește. În partea inferioară a soclului este ilustrat un teanc de ziare *Lupta* care înfășoară lauri, sub care, la

baza soclului inscripția „GHEORGHE PANU / 1848 - 1910 / SEMĂNĂTORUL DE IDEI ZIARIST ȘI OM POLITIC".

Aflat astăzi în același parc, bustul generalului *Theodor Șerbanescu* (1837-1901) a fost realizat de către sculptorul Filip Marin și a fost inaugurat în anul 1905 în grădina Ateneului Român. Bustul în bronz îl înfățișează pe general în uniformă militară cu pieptul plin de decorații și cu capul descoperit. Acesta a fost cunoscut mai mult pentru scrierile sale, fiind și membru corespondent al Academiei Române (Dragu-Dimitriu, 2010, pp. 190-191).

O altă lucrare, venită tot din grădina Ateneului și realizată tot de Filip Marin este cea dedicată lui *Traian Demetrescu* (1866-1896) (Dragu-Dimitriu, 2010, pp. 191-193). Realizat din piatră, sculptorul îl înfățișează pe poetul pre-simbolist având o privire pierdută în zare. O tânără țărancă aflată pe soclu îi aduce ofrandă.

Pe strada Știrbei Vodă, în curtea Comandamentului Armei Geniului, astăzi sediul DNA, a fost dezvelit în anul 1894 bustul generalului *Alexandru Cernat* (1828-1893), realizat de sculptorul Ion Georgescu. La capătul unui soclu înalt se găsește bustul celui care a fost ministru de Război și comandant al trupelor care a cucerit Plevna în timpul Războiului de Independență, dar și șef al Statului Major General, politician liberal, deputat, senator și vicepreședinte al Senatului de mai multe ori. Alexandru Cernat este prezentat privind către dreapta, purtând barbă, fiind în costum militar, cu caschetă cu panaș și epoleți cu ciucuri, având pe piept o diagonală și o decorație de război. În partea inferioară a soclului înalt este un scut laureat așezat peste două lănci ale drapelului, care au în vârf vulturul regal cu deviza latină S.P.Q.R. („*Senatus Populusque Romanus*" – „*Senatul și Poporul Roman*"), cu o sferă cu flacără eternă în partea superioară, având în interiorul scutului inscripția: „GENERALULUI / DE DIVIZIE / ALEXANDRU / CERNAT / NASCUT LA 17 IANUARIE / 1834 / DECEDAT LA 8 DECEMBRIE / 1894". Mai jos se găsește o altă placă din bronz cu textul: „GENERALULUI DE DIVIZIE / ALEXANDRU CERNAT / PRIMUL GENERAL, CARE A COMANDAT IN / SEF ARMATA ROMANA IN RESBOIUL IN POTRI - / VA TURCILOR DIN 1877 – 1878. AMINTIREA / VECNICA DIN PARTEA CAMERAZILOR SAI". O copie a acestei lucrări se găsește la mormântul lui Alexandru Cernat din Cimitirul Bellu (Dragu-Dimitriu, 2010, pp. 141-142).

În zona Cotrocenilor o suprafață de teren considerabilă era destinată armatei, aici fiind o serie de unități militare, unele rămase încă în funcțiune, altora luându-le locul noile clădiri ale Universității Politehnice sau întreprinderi industriale. Ca urmare, spațiul este unul marcat de monumente menite să omagieze jertfa ostășească. Regăsim astfel un adevărat panteon dedicat oștirii încă de la Podul Eroilor, unde este monumentul *Eroilor Sanitari*, și Academia Militară unde se află *Monumentul Eroilor Patriei*, continuând cu Podul Cotrocenilor, unde se află monumentul *Monumentul Regimentului 9 Vânători,* a cărui denumire a fost completată ulterior cu adăugarea numelui „Regele Alexandru I al Iugoslaviei", în apropiere fiind unitatea care-i purta numele regelui iugoslav în curtea căreia s-a ridicat și statuia *acestuia,* demolată după 1947 (Buiumaci, 2022b, pp 192-197).

În partea superioară a Dealului Cotrocenilor se găsesc mai multe monumente, începând cu *Monumentul eroilor din arma Geniului*, cunoscut publicului sub denumirea *Leul* și care a dat în timp și denumirea zonei în care este amplasat (Buiumaci, 2022c, p. 73), apoi bustul maiorului *Panait Donici* (1825-1905). Acesta a fost comandantul Batalionului de Geniu din Moldova și apoi al Regimentului de Geniu din Muntenia, ministru al Lucrărilor Publice, al Agriculturii și Comerțului, funcții pe care le-a deținut în paralel, conform inscripțiilor de pe soclul monumentului. Bustul a fost ridicat în anul 1914, în bronz, și este opera sculptorului Oscar Späethe care îl înfățișează pe maior în uniformă militară cu epoleți cu ciucuri, în semiprofil, privind către dreapta. Acestui bust îi urmează obeliscul dedicat aviatorului *Gheorghe Caranda* (1884-1912) care a fost ridicat de colegii săi în amintirea celui care s-a prăbușit în apropiere, pe când decola cu avionul său la 20 iunie 1912. Monumentul este un obelisc înalt pe care este montat un vultur, simbol al aviației, sub care este inscripția: „PRIMULUI AVIATOR CĂZUT", apoi: „LOCOTENENTULUI AVIATOR / CARANDA GH. / CARE LA NAȘTEREA AVIAȚIEI ROMÂNE / A BOTEZAT O PRIN SÂNGELE SĂU DE EROU / 20 IUNIE 1912". Monumentul, care se înscrie în tipologia celor dedicate eroilor jertfiți pe câmpul de luptă, încheie acest panteon militar.

În cartierul armenesc, la capătul străzii care îi poartă numele se găsește, în apropierea locuinței sale, într-un mic scuar statuia lui *Vasile Lascăr* (1854-1907), realizată de sculptorul Gheorghe Horvath în anul 1908. Vasile Lascăr este înfățișat în picioare, la capătul unui soclu înalt, într-o poziție gânditoare, având mâna dreaptă flexată către buzunarul vestei, iar cea stângă pe lângă corp. Pe soclu este o alegorie feminină care scrie pe soclu, sub numele personajului, următorul text: „*Voiesc să fac din administrație o a doua magistratură*".

Fântânile

Una dintre modalitățile prin care bucureștenii au ales să înfrumusețeze orașul a fost construirea de fântâni decorative. Deseori, locul pe care se găsea o fântână a devenit și amplasamentul unei statui sau al unui monument de for public. Acest lucru nu a dus însă la dispariția în totalitate a fântânilor bucureștene, uneori acestea păstrând caracterul decorativ al fântânilor la care era adăugat cel de memorializare a unui personaj sau eveniment.

În Parcul Carol, amenajat în anul 1906, găsim o fântână construită în anul 1870 de către arhitectul Alexander Freiwald și sculptorul Karl Storck la comanda lui George Grigore Cantacuzino pe locul unei fântâni mai vechi ridicată de către mitropolitul Filaret al II-lea (Dragu-Dimitriu, 2010, pp. 254-255). Vechea fântână, care avea deasupra celor două țevi prin care curgea apă câte un semn zodiacal se deteriorase, fapt care a condus la decizia de reconstruire a acesteia. Monumentul are forma unui arc de triumf montat pe un morman de piatră care imită stâncile în fața unui bazin de apă semicircular. În partea superioară a construcției se găsește inscripția: „LA ANNUL UNA MIE OPT SUTE SEPTE ZECE / S-A CLADIT AQUESTA FONTENA / CU CHELTUELA

DOMNULUI GEORGE GRIGORIE CANTACUZINO PRIMARUL CAPITALEI / IN URMA VOTULUI CONSILIULUI MUNICIPAL AL COMMUNEI BUCURESTI / DIN SEDINTA DELLA 8 AUGUST 1869 PRIN QUARE S'A DECIS A PURTA NUMELE DE / FONTENA GEORGE GRIGORIE CANTACUZINO". Registrul cu această inscripție este încadrat de portretele în relief a două personaje masculine mitologice care par a fi zei - mascheroni. Sub acesta este o nouă inscripție: „FONTENA GEORGE GR: CANTACUZINO". Urmează apoi mai jos deschiderea ca o cupolă încadrată în lateral de doi dragoni, la rândul lor încadrați de două scuturi cu coroană în interiorul cărora se găsește imaginea unui sfânt sau a unui cavaler medieval. Cupola este susținută de patru coloane ionice bogat ornamentate la bază.

Decorația vechii fântâni a mitropolitului Filaret al II-lea pare a fi inspirația pentru *Fântâna Zodiac* amplasată la intrarea principală în Parcul Carol, operă ieșită din colaborarea arhitectului Octav Doicescu cu sculptorul Mac Constantinescu, în anul 1935, cu ocazia primei Lunii a Bucureștilor.

Pe aleea din dreapta a Parcului Carol a fost construită în anul 1906 *Fântâna Minelor*, care are aspectul unei fântâni de munte de captare a apelor, frumos decorată cu motive specifice stilului neoromânesc (Dragu-Dimitriu, 2010, pp. 254-255), stilul dominant al pavilioanelor Expoziției.

Fântâna dedicată lui *George Emanuel Lahovari* (1854-1897) (Fig. 6) a fost realizată de către sculptorul Karl Storck la comanda prințesei Zoe Suțu, mătușa acestuia, pentru a aminti de moartea fulgerătoare a nepotului său, în timpul duelului cu Nicolae Filipescu. Acesta din urmă îl acuza pe fratele lui Alexandru Lahovari, de calomnie prin publicarea unor articole de presă în *L'Independence Roumaine*, iar pentru a spăla onoarea lezată de acesta l-a provocat pe duel. Deși George Emanuel Lahovari a încercat împăcarea cu Nicolae Filipescu, până la urmă duelul a avut loc, iar decesul ziaristului a intervenit în urma aplicării de către rival a unei lovituri fatale. Monumentul a fost inaugurat în anul 1903, lângă sala în care a avut loc tragicul eveniment (Buiumaci, 2024, pp. 133-134). Monumentul este compus dintr-un turnuleț sub forma unei campanile, în care în locul clopotului se află bustul în marmură a lui G. Em. Lahovari. În partea inferioară se găsește o țâșnitoare de apă cu manetă de acționare, iar deasupra acesteia este inscripția: „*1903 Donațiune / făcută de / Principesa Zoe Al. Suotzu / în memoria lui / George Emanuel / Lahovari*". Fântâna a fost demontată cu prilejul demolărilor din anii '80, când Teatrul de Operetă și Biserica Sfântul Spiridon Vechi au fost demolate pentru a face loc noilor construcții care fac parte din sistematizarea zonei Uranus, fiind reamplasată în anii postdecembriști în apropierea locului inițial, în Piața Națiunile Unite, în fața blocului turn construit pe fundațiile Senatului (Dragu-Dimitriu, 2010, p 61).

În anul 1905 a fost ridicată în piațeta care îi poartă numele o fântână la capătul căreia se găsește bustul ziaristului de origine italiană *Luigi Cazzavillan* (1852-1903), monument comemorativ realizat de sculptorul Filip Marin. Din centrul unui bazin se ridică un soclu sub forma unei coloane cu mai multe volume, având în partea superioară montat bustul

din bronz al fondatorului ziarului *Universul*. Sub bust este inscripția „LABOR", deviză susținută de o ghirlandă din bronz. În partea inferioară se găsesc doi amorași și doi îngeri turnați în bronz ca reprezentări ale personalității personajului: un amoraș ține un număr al ziarului *Universul*, iar celălalt o baionetă care semnifică puterea cuvântului scris; un înger ține un panou cu inscripția: „*Patriot activ și binefactor*", iar celălalt înger, un alt panou, cu textul: „*Pentru slăvirea faptelor bune*". Apoi versurile: „ȚI-AM PUS CHIPUL PE FÂNTÂNĂ / PENTRU CA APA CE'NGÂNĂ / CIRIPIT DE PĂSĂRELE / CE PRIN ARBORI SPUN ÎN COR / VORBE DRAGI PRECUM ȘTIU ELE, RĂCOROSULUI IZVOR, / PENTRU CĂ APA CE PICĂ / ȘI SE SCURGE MURMURÂND / ESTE GÂND, CUGETARE ȘI CUVÂNT / CARE VREA BLAJIN SĂ ZICĂ / MULTE VECHIULUI PĂMÂNT. / PENTRU CĂ MAI ESTE EA / LACRIMI DULCI DE BUCURIE / PENTRU CELE CE AU SĂ FIE / ȘI E PLÂNS DE GREA MÂHNIRE, / PENTRU CEI CARE S`AU DUS / AMINTIND O DESPĂRȚIRE / CE ÎN SUFLET DOR A PUS / ȘI MAI E, MAI MULT CA TOATE / UN SIMBOL CUM NU SE POATE / MAI DUIOS DE BUNĂTATE / ȘI PE SFÂNTA CARITATE / PENTRU AI SOARTEI IMPILATI / PENTRU TOȚI CEI ÎNȘELAȚI / DEACEEA PE O FÂNTÂNĂ / TE-A SUIT NEMURITOR" (Dragu-Dimitriu, 2010, p. 69-71).

Una dintre, poate, cele mai frumoase fântâni bucureștene a fost *Fântâna Păcii*, amenajată pe locul fostei Mănăstirii Sărindar, realizată cu ocazia vizitei împăratului Austro-Ungariei, Franz Josef la București, în anul 1896. Fântâna prezenta într-un semicerc deschis către Calea Victoriei o serie de personaje mitologice, având în prim-plan o statuie ce semăna cu Statuia Libertății. A fost o amenajare provizorie, realizată din stocatură și ipsos patinat, după proiectului arhitectului Giulo Magni. A intrat în memoria colectivă sub numele de *Fântâna Sărindar*, iar după desființare a fost construită o altă fântână, care până în prezent poartă acest nume. Decorarea orașului ocazionată de vizita înaltului oaspete s-a făcut începând cu Gara de Nord, Calea Griviței, Calea Victoriei și Bulevardul Independenței de la Palatul Cotroceni, cu piloni decorativi și arcuri de triumf. Alte fântâni se găsesc în spații publice precum cișmeaua de la Mavrogheni, Piața Sfinții Voievozi pe locul unui vechi puț, în curțile caselor Dissescu, Vernescu, Romanit, la Biserica Amzei (are și inscripția: „*Această fontana monumentală s-a aridicat de creștinul român Ion C. Petrescu, la anul mântuirei 1875, spre pomenirea în veci a părinților săi, Constantin și Elena, răposați în dreapta credință, tatăl la 30 noiembrie, și înmormântat la Sf. Monast. Cernica, iar muma la 25 august, 1861 și înmormântată la biserica Sf. Nicolae din Târgoviște. Rugați-vă pentru sufletele lor*!"), apoi fântâna din fața Teatrului Odeon, Fântâna Sărindar din fața Cercului Militar Național care amintește că aici a fost Mănăstirea Sărindar. Trebuie menționate apoi fântânile din parcurile Ioanid, Icoanei, Cișmigiu etc.

Încheiere

Statuile și monumentele ridicate în București în timpul domniei lui Carol I (1869-1914) reflectă omagiul adus înaintașilor, având rolul de a inspira generațiile viitoare.

Printre acestea se numără reprezentări ale marilor personalități din cultură, politică, presă și armată, realizate prin subscripție publică, în urma unor concursuri sau atribuiri directe de către sculptori consacrați.

Statuile sunt din piatră și bronz, prezintă personajele în ansamblu sau sunt busturi, regăsind și o inerție a reprezentării monumentale din prima parte a secolului al XIX-lea, cum este cazul monumentului dedicat lui *Gheorghe Caranda*. Amplasamentele statuilor sunt cu grijă alese, piețe publice special amenajate pentru a găzdui astfel de opere de artă, parcuri și grădini, cât și o zonă periferică, dar cu profunde semnificații militare, astăzi transformată fundamental: Cotroceni.

Unele dintre aceste statui au fost desființate în timpul regimului comunist, fiind considerate neconforme cu noua ideologie care avea în discursul său falsificarea istoriei, o parte dintre acestea fiind refăcute după Revoluția din Decembrie 1989, ca un act de restabilire a adevărului istoric. Monumentul de for public bucureștean în vremea lui Carol I are totodată o componentă propagandistică, care prezintă idealurile politice ale tânărului stat român prin declarații politice așa cum sunt statuia lui *Mihai Viteazul* sau *Lupa Capitolină*, care reclamă unirea tuturor românilor între granițele aceluiași stat, dar și latinitatea poporului. Primele comenzi de monumente sunt date unor sculptori francezi și italieni, pentru ca apoi să intre în acțiune și sculptorii români. Prin apariția monumentelor de for public, peisajul urban bucureștean primește o puternică componentă culturală sculpturală menită să înfrumusețeze spațiile respective și să facă educație publicului prin puterea exemplului. În demersul de păstrare a memoriei personalităților sau a evenimentelor de importanță națională o serie de străzi, bulevarde și piețe au primit numele acestora.

BIBLIOGRAFIE / BIBLIOGRAPHY

Izvoare / Sources

Berindei, D. (coord.), 2003, *Istoria românilor*, vol. VII, tom. I, *Constituirea României moderne* (*1821-1878*), București, Editura Enciclopedică.

Ionescu, G., 1938, *București, ghid istoric și artistic,* București, Editura pentru Literatură și Artă „Regele Carol II".

Lucrări generale și speciale / General and Special Works

Beldiman, I., 2005a, *Sculptura franceză în România* (*1848-1931*). *Gust artistic, modă, fapt de societate*, București, Editura Simetria.

Beldiman, I., 2005b, *Sculpturi franceze. Un patrimoniu resuscitat*, București, Editura Simetria.

Berindei, D., 1965, „Bucureștii anului 1906 și ai Răscoalei din 1907", în *M.I.M.*, nr. 2, București, Editura Muzeului Municipiului București, pp. 231-246.

Brătescu, L., 2015, *Liberali versus conservatori. Monumente publice și memorii concurente în România modernă* (*1866-1914*), Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza".

Buiumaci, C.P., 2014a, „Monumentul Ion C. Brătianu", în *M.I.*, nr. 4, pp. 88-90.
Buiumaci, C.P., 2014b, *Orașul din oraș*, București, Editura Muzeului Municipiului București.
Buiumaci, C.P., 2016, *Ieri și azi în București / Then and now în Bucharest*, București, Editura Muzeului Municipiului București.
Buiumaci, C.P, 2022a, „Crucile de piatră ale Bucureștilor", în *Urbanitas*, nr. 3, București, Editura Muzeului Municipiului București, pp. 124-156.
Buiumaci, C.P., 2022b, „Statuia Regelui Alexandru I al Iugoslaviei din București, *în Mărturii de istorie și cultură românească*, București, Editura Muzeului Național Cotroceni, pp. 179-202.
Buiumaci, C.P., 2022c, „Monumentele României Mari din București", în *Monumente dispărute, strămutate, salvate*, coord. Dan Mihai Tălnaru, București, Editura Muzeului Național Cotroceni, pp. 65-104.
Buiumaci, C.P., 2023, „Despre monumentul din Bucuresti a lui Pavel Kiseleff", în *Urbanitas*, nr. 4, București, Editura Muzeului Municipiului București, pp. 90-107.
Buiumaci, C.P., 2024, „Cenotaful bucureștean", în *Comunități și patrimoniu: trecut și prezent*, ed. Florin Bogdan, Sidonia Petronela Olea, Alba Iulia, Editura Muzeului Național al Unirii Alba Iulia; Cluj-Napoca, Editura Mega, pp. 127-144.
Bunta, P., Protopopescu, G., 1972, „Aspecte din lupta maselor bucureștene pentru instaurarea guvernului revoluționar democratic (Mitinguri și demonstrații)", în *M.I.M.*, nr. 9, București, Editura Muzeului Municipiului București, pp. 392-398.
Ciobanu, Ș.S., 2010, „Nicolae Filipescu primarul Bucureștilor (1893-1895)", în *M.I.M.*, nr. 24, București, Editura Muzeului Municipiului București, pp. 181-195.
Dragu-Dimitriu, V., 2010, *Povești cu statui și fântâni din București*, București, Editura Vremea.
Grigorescu, D., 1980, *Brâncuși*, București, Editura Meridiane.
Ionescu, A.S., 1999, „Monumentul 1848 în plastica documentaristă", în *R.I.*, nr. 5-6 sept.-dec./1999, pp. 501-518.
Leahu, V., Pârvan, V., 1968, „Activitatea științifică și didactică la București", în *M.I.M.*, nr. 6, București, Editura Muzeului Municipiului București, pp. 315-332.
Oprescu, G., 1954, *Sculptura statuară românească*, București, Editura pentru Literatură și Artă.
Potra, G., 1990, *Din Bucureștii de ieri*, vol. I, București, Editura Științifică și Enciclopedică.
Prodan, C., 1937, *Sculptura, pictura și gravura românească. Prelegeri ținute la Ateneul Român în zilele de 7, 14 și 28 martie 1936*, București, Imprimeriile Independența.
Teodorescu, G.Dem., 1899, *Biografia lui Em. Protopopescu-Pake*, Bucuresci, Tipografia și fonderia de litere Thoma Basilescu.
Vârban, L., 2003, „Casa și artiștii Storck – repere în arta monumentală timp de un secol în București", în *M.I.M.*, nr. 17, București, Editura Muzeului Municipiului București, pp. 473-484.

LISTA ILUSTRAȚIILOR / LIST OF ILLUSTRATIONS

Figura 1. Monumentul România Liberă realizat în timpul Revoluției de la 1848, reproducere din cotidianul *Illustrirte Zeitung* din 28 iulie 1849.

Figure 1. The Monument of Free Romania, created during the 1848 Revolution, reproduction from the *Illustrirte Zeitung* newspaper, July 28, 1849.

Figura 2. Statuia spătarului Mihail Cantacuzino din curtea spitalului Colțea (Muzeul Municipiului București – M.M.B., Colecția *Fotografii*, nr. *32978-2*).

Figure 2. The statue of Spătar Mihail Cantacuzino in the courtyard of Colțea Hospital (Bucharest Municipality Museum – B.M.M., *Photography* Collection, no. *32978-2*).
Figura 3. Statuia lui Mihai Viteazul din Piața Universității (M.M.B., Colecția *Fotografii*, nr. *105.012*).
Figure 3. The statue of Mihai Viteazul in University Square (B.M.M., *Photography* Collection, nr. *105.012*).
Figura 4. Coloana cu vultur imagine cu ultimul ampalsament din piața Regina Maria – actuala piață George Coșbuc (M.M.B., Colecția *Fotografii*, nr. *32.952-26*).
Figure 4. The Column with the Eagle, image showing the last setting in Regina Maria Square – the current George Coșbuc Square (M.M.B., *Photography* Collection, no. 32.952-26).
Figura 5. Monumentul lui Barbu Catargiu din Piața Unirii (M.M.B., Colecția *Fotografii*, nr. *76.739*).
Figure 5. The Monument of Barbu Catargiu in Unirii Square (B.M.M., *Photography* Collection, no. *76.739*).
Figura 6. Fântâna lui George Em. Lahovari din amplasamentul inițial în Piața Națiunile Unite (M.M.B., Colecția *Fotografii*, nr. *125.505*).
Figure 6. The Fountain of George Em. Lahovari from its original location in United Nation Square (M.M.B., *Photography* Collection, no. *125.505*).
Figura 7. Bustul lui Carol Davila din curtea Spitalului Militar Central (Foto de Cezar Petre Buiumaci, 2012).
Figure 7. The Bust of Carol Davila in the courtyard of the Central Military Hospital (Photo by Cezar Petre Buiumaci, 2012).
Figura 8. Statuia Anei Davila (M.M.B., Colecția *Fotografii*, nr. *104.981*).
Figure 8. The statue of Ana Davila (M.M.B., *Photography* Collection, no. *104.981*).
Figura 9. Monumentul Pompierilor – planșă din proiectul aflat la D.M.B.A.N., Fond *P.M.B.* - Serviciul Tehnic, dosar nr. 64/1904).
Figure 9. The Monument to the Firefighters – sheet from the project held at D.M.B.A.N., Fond *P.M.B.* - Technical Service, file no. 64/1904).
Figura 10. Ansamblul monumental Grota fermecată (M.M.B., Colecția *Fotografii*, nr. *82.397*).
Figure 10. The Monumental Ensemble of the Enchanted Grotto (M.M.B., *Photography* Collection, no. inv. *82.397*).

Figura 1. Monumentul România Liberă realizat în timpul Revoluției de la 1848, reproducere din cotidianul *Illustrirte Zeitung* din 28 iulie 1849.

Figura 2. Statuia spătarului Mihail Cantacuzino din curtea spitalului Colțea (Muzeul Municipiului București – M.M.B., Colecția *Fotografii*, nr. *32978-2*).

Figura 3. Statuia lui Mihai Viteazul din Piața Universității (M.M.B., Colecția *Fotografii*, nr. *105.012*).

Figura 4. Coloana cu vultur imagine cu ultimul ampalsament din piața Regina Maria – actuala piață George Coșbuc (M.M.B., Colecția *Fotografii*, nr. *32.952-26*).

Figura 5. Monumentul lui Barbu Catargiu din Piața Unirii (M.M.B., Colecția *Fotografii*, nr. *76.739*).

Figura 6. Fântâna lui George Em. Lahovari din amplasamentul inițial în Piața Națiunile Unite (M.M.B., Colecția *Fotografii*, nr. *125.505*).

Figura 7. Bustul lui Carol Davila din curtea Spitalului Militar Central (Foto de Cezar Petre Buiumaci, 2012).

Figura 8. Statuia Anei Davila (M.M.B., Colecția *Fotografii*, nr. *104.981*).

Figura 9. Monumentul Pompierilor – planșă din proiectul aflat la D.M.B.A.N., Fond *P.M.B.* - Serviciul Tehnic, dosar nr. 64/1904).

Figura 10. Ansamblul monumental Grota fermecată (M.M.B., Colecția *Fotografii*, nr. *82.397*).